

DRS. CARLA S. OLDENBURGER *

Op de tentoonstelling over de tuinarchitect L. A. Springer en zijn collectie in de Centrale Bibliotheek van de Landbouwhogeschool - vorig jaar september georganiseerd te Wageningen - hing een foto van een groep tuinarchitecten, die volgens Springer's eigen aantekening achterop bijeen waren op de eerste vergadering van de B.N.T. te Utrecht (Afb. 1). Deze foto heeft vele oudere tuinarchitecten doen stilstaan en in gedachten doen teruggaan naar de begintijd van de B.N.T. Wie waren deze tuinarchitecten van het eerste uur nu eigenlijk en wanneer is deze foto genomen? Mede in verband met het 60-jarig bestaan van de B.N.T. volgend jaar (mei 1982), lijkt het een aardig idee om ten eerste deze foto te publiceren en ten tweede te laten weten wat er naar aanleiding van deze foto is te vertellen. Bovendien zou ik hulp willen inroepen. Bij de identificatie van de personen zijn er namelijk vraagtekens achter enkele namen blijven staan en er zijn namen bij die ons lezers misschien niets meer zeggen. Misschien zijn er mensen onder U, lezers van dit artikel, die een interessant verhaal over deze B.N.T.-ers van het eerste uur kunnen vertellen of die tips of informatie-materiaal kunnen geven die het zoeken naar gegevens over een persoon weer vergemakkelijken. Er is zeer weinig bekend over Nederlandse tuinarchitecten en hun werken uit de periode 1900-1940. Ontwerpen en tekeningen van de tuinarchitecten die hier zijn afgebeeld, zijn nauwelijks te vinden. Hoewel in de Springer-collectie en in de John Bergmans-collectie ook enkele werken van andere tuinarchitecten zijn opgenomen, zoals van Th. J. Dinn, S. Voorhoeve en H. F. Hartogh Heys van Zouteveen in de Springer-collectie en enkele werken van D. F. Tersteeg in de Bergmans-collectie, is er toch nergens sprake van een voor het publiek toegankelijke collectie tekeningen van één of meer van de afgebeelde tuinarchitecten of van een zelfstandig werkende tuinarchitect die werkte in genoemde periode. 2)

In het vervolg van dit artikel worden nu naar aanleiding van de foto alleen tuinarchitecten genoemd die met de oprichting der B.N.T. te maken hebben gehad. Tips en informatiemateriaal over andere tuinarchitecten en hun werken uit de beginperiode van de B.N.T. tot circa 1940 zijn natuurlijk even interessant en wil ik hierbij dan ook absoluut niet uitsluiten. Ik denk in dit verband bijvoorbeeld aan eventuele gegevens over Henri en Louis Copijn, J. P. Fokker, O. Schulz, J. C. Koning, P. Hasselman en anderen.

Hoe is het nu allemaal begonnen? Tijdens het Wintercongres van de Nederlandse Maatschappij voor Tuinbouw en Plantkunde te Nijmegen, dd. 23 maart 1922, wordt de volgende vraag onderwerp van bespreking: „Is het gewenst dat tuinarchitecten zich organiseren en is de Nederlandse Maatschappij voor Tuinbouw en Plantkunde daarvoor het aangewezen lichaam?”

2) De collectie tuinontwerpen van John Bergmans (1892-1980) kwam in 1980 in het bezit van de Centrale Bibliotheek van de Landbouwhogeschool in Wageningen. Een bericht over John Bergmans en zijn werken zal binnenkort verschijnen.

* Beheerder Speciale Collecties, Centrale Bibliotheek Landbouwhogeschool Wageningen

Naar aanleiding van deze bespreking schrijft A. J. van Laren in het tijdschrift „Onze Tuinen” van 26 mei 1922 een artikel. Hij spreekt zich hierin uit vóór een organisatie van tuinarchitecten en bovendien vindt hij dat aan een opleiding voor tuinarchitecten moet worden gewerkt. In „Onze Tuinen” van 29 september 1922 vraagt Leonard A. Springer zich af: „Moeten tuinarchitecten zich organiseren?” In dit artikel vertelt hij dat omstreeks mei 1922 een bijeenkomst in Utrecht is geweest van enkele heren en dames tuinarchitecten om over de stichting van een bond van Nederlandse tuinarchitecten te spreken in de geest als van de B.N.A.

Vervolgens zegt Springer dat tot de oprichting thans is besloten en dat verdere kwesties nog te regelen vallen. Achterop de hier afgedrukte foto (afb. 1) heeft Springer zoals boven opgemerkt zelf geschreven: „Eerste vergadering BNT, Utrecht”. Dit zal waarschijnlijk de vergadering geweest zijn waarover hij in genoemd artikelje spreekt.

In „Onze Tuinen”, jrg. 16, no. 48, d.d. 26 mei 1922 staat ook nog gemeld: „Men schrijft ons: Dinsdag 16 mei is te Arnhem opgericht de „Bond van Nederlandsche Tuinarchitecten”.

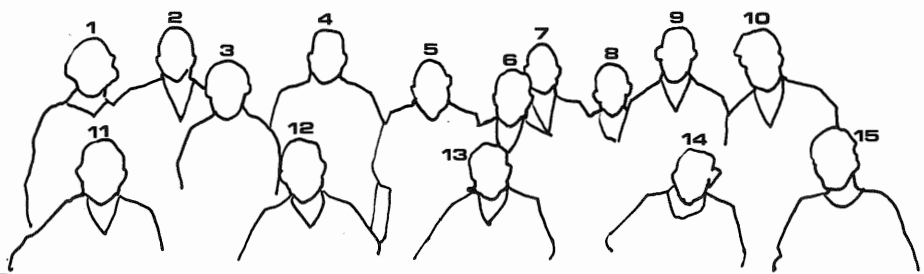

1 L. A. Springer noteert achterop deze foto: Eerste vergadering Bond Nederlandsche Tuinarchitecten, Utrecht

Oprichters zijn: W. N. Lindeman, H. Roeters van Lennep, Juffrouw J. van Zijdfeld, Juffrouw J. Hingst, Juffrouw Tine Cool, Juffrouw J. Bouwens, Leonard A. Springer, J. Sluiter, Hugo Poortman en H. F. Hartogh Heys van Zouteveen. Nadere informatie is in te winnen bij laatstgenoemde, Wilhelminaweg 6, Wageningen.”

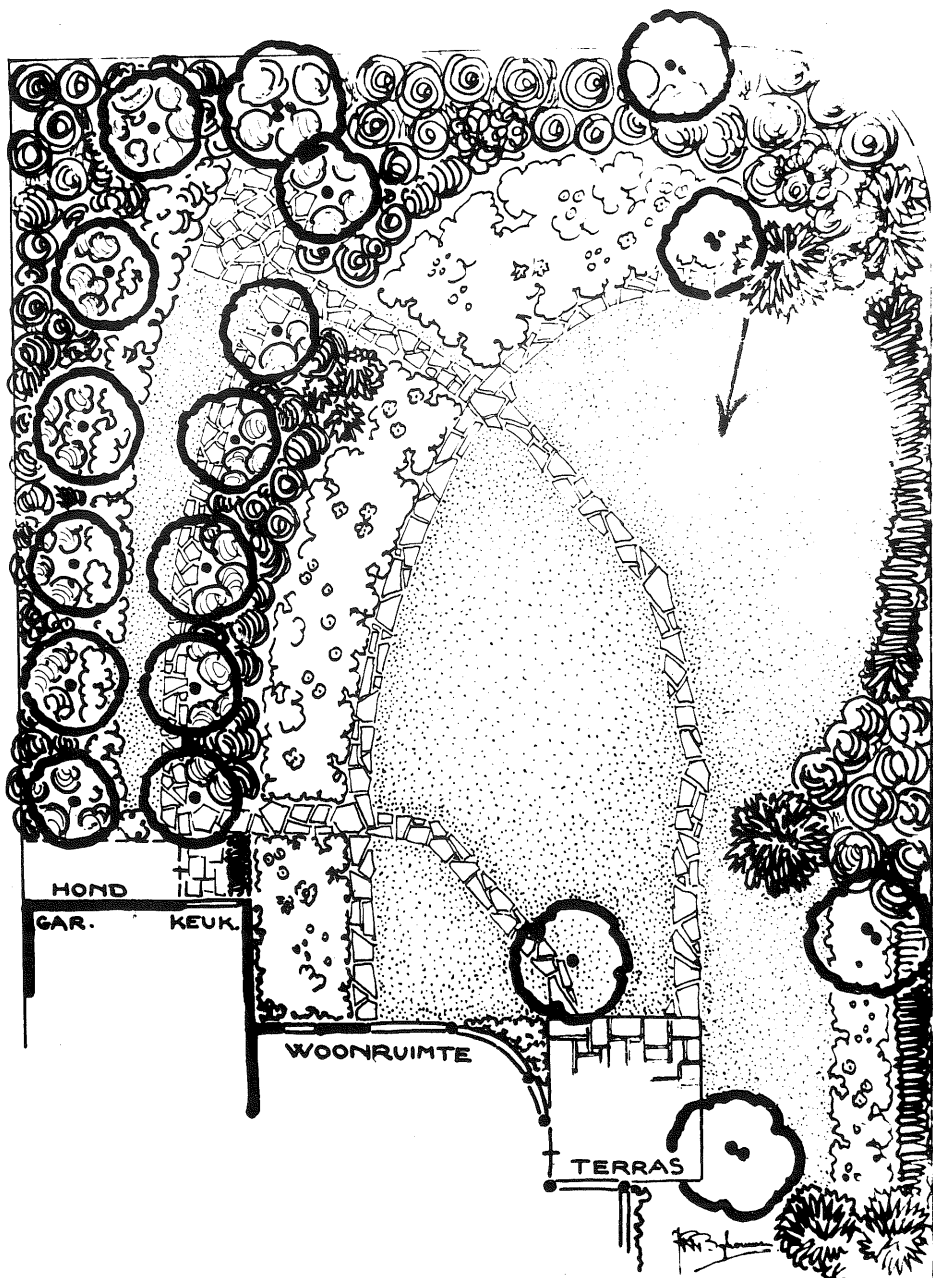
Wanneer we nu de mededelingen van A. J. van Laren en L. A. Springer in „Onze Tuinen” combineren met het gegeven achterop de foto uit de Springer-collectie en de oprichtings-mededeling, dan kan men concluderen dat in eerste instantie in de eerste helft van mei 1922 een groep tuinarchitecten in Utrecht bijeen is geweest, die het initiatief heeft genomen een bond van tuinarchitecten op te richten en dat in tweede instantie 16 mei 1922 een kleinere groep in Arnhem daadwerkelijk de B.N.T. heeft opgericht. De initiatiefnemers tot oprichting van de B.N.T. staan hier op de foto bijeen. Wie staan hier nu afgebeeld? Met medewerking van velen 3) werden de namen van de hier afgebeelde personen achterhaald. Wat betreft de heren genummerd 4, 6 en 11 bestaat geen absolute zekerheid.

Eventuele correcties, opmerkingen en aanvullingen zou ik gaarne willen ontvangen!

3) Met vriendelijke dank aan: Mw. Renske T. Boon, C. P. Broerse, de heer en mevrouw Canneman, J. H. R. van Koolwijk, Ir. J. J. Pilon, D. Pols, Mw. Dr. A. Post, Ir. C. L. W. Ruys, C. Sipkes, Prof. M. J. Vroom

1. Tine Cool
2. J. W. M. Sluiter
3. Jo Bouwens
4. A. H. Haarsma van Oucoop?
5. J. J. Denier v. d. Gon
6. G. Bleeker?
7. J. T. P. Bijhouwer
8. A. J. van Laren
9. Ir. G. A. Overdijkink
10. D. F. Tersteeg
11. J. Vroom?
12. L. A. Springer
13. H. A. C. Poortman
14. H. F. Hartogh Heys van Zouteveen
15. Jacoba Hingst

2. * Tuinontwerp van J. T. P. Bijhouwer voor de heer J. J. Hartog 's-Gravenhage; de architect van het woonhuis is Ir. J. B. van Loghem

Tezamen met de lijst van tien oprichters, die drie namen bevat die niet op de lijst van initiatiefnemers van de B.N.T. voorkomen, te weten W. N. Lindeman, H. Roeters van Lennep en Juffrouw J. van Zijdfeld, zijn er nu al achttien namen bekend van actieve B.N.T.-leden uit de eerste twintig jaar van het bestaan van de B.N.T. Weten we nu ook nog iets over de werken of activiteiten van deze mensen?

Studenten in Wageningen hebben het afgelopen jaar intensief onderzoek verricht naar Bijhouwer en Springer en hun werken. De werken van de overige genoemde architecten zouden zeer de moeite van onderzoek waard zijn, maar dan zal eerst voldoende kennis en materiaal daarvoor aangedragen moeten worden. Gegevens uit de Speciale Collecties van de Centrale Bibliotheek van de Landbouwhogeschool leveren wat

bovengenoemde personen betreft het volgende op:

Tine Cool

legde tuinen aan vooral in de omgeving van Blaricum en Bussum.

J. W. M. Sluiter

legde de tuin aan van Oud-Sitio te Doorn en van de Klimop te Baarn. Hij werkte voor Hugo Poortman op Verwolde te Laren (Gld).

Jo Bouwens

werkte o.m. op de Born te Bennekom.

A. H. Haarsma van Oucoop

over deze architect zijn zeer weinig gegevens beschikbaar.

J. J. Denier v. d. Gon

was in Utrecht plantagemeester en zorgde in die functie voor verjonging van de Maliebaan. De beplanting van de wijk Oog in Al en het Rosarium te Utrecht kwamen onder zijn leiding tot stand.

G. Bleeker

werkte allereerst veel opdrachten van Springer uit zoals Daelwijck te Zuylen en de schoolwerktuin te Haarlem.

J. T. P. Bijhouwer

legde o.a. het Kralingse Bos aan en ontwierp tuinen voor villa's van bekende architecten, hij werkte o.a. samen met B. van Loghem en J. W. E. Buys (afb. 2).

A. J. van Laren

is bekend als redacteur van „Onze Tuinen” en schrijver van zeer veel korte artikelen over tuinarchitectuur.

Ir. G. A. Overdijkink

over hem zijn in de Speciale Collecties van de Centrale Bibliotheek van de Landbouwhogeschool geen gegevens beschikbaar.

D. F. Tersteeg

legde het Pinetum en tuin aan bij het Zwarte Huis en de Wielewaal, alsmede het Philips-deJonghpark te Eindhoven. Verder ontwierp hij o.a. het Wandelpark te Nieuwer-Amstel, het Zuiderpark te 's-Gravenhage, een villapark in Hilversum, de aanleg bij kasteel Eckart te Nuenen (afb. 3), Remmerstein te Rhenen, en verschillende parken te Sittard (afb. 4).

J. VROOM

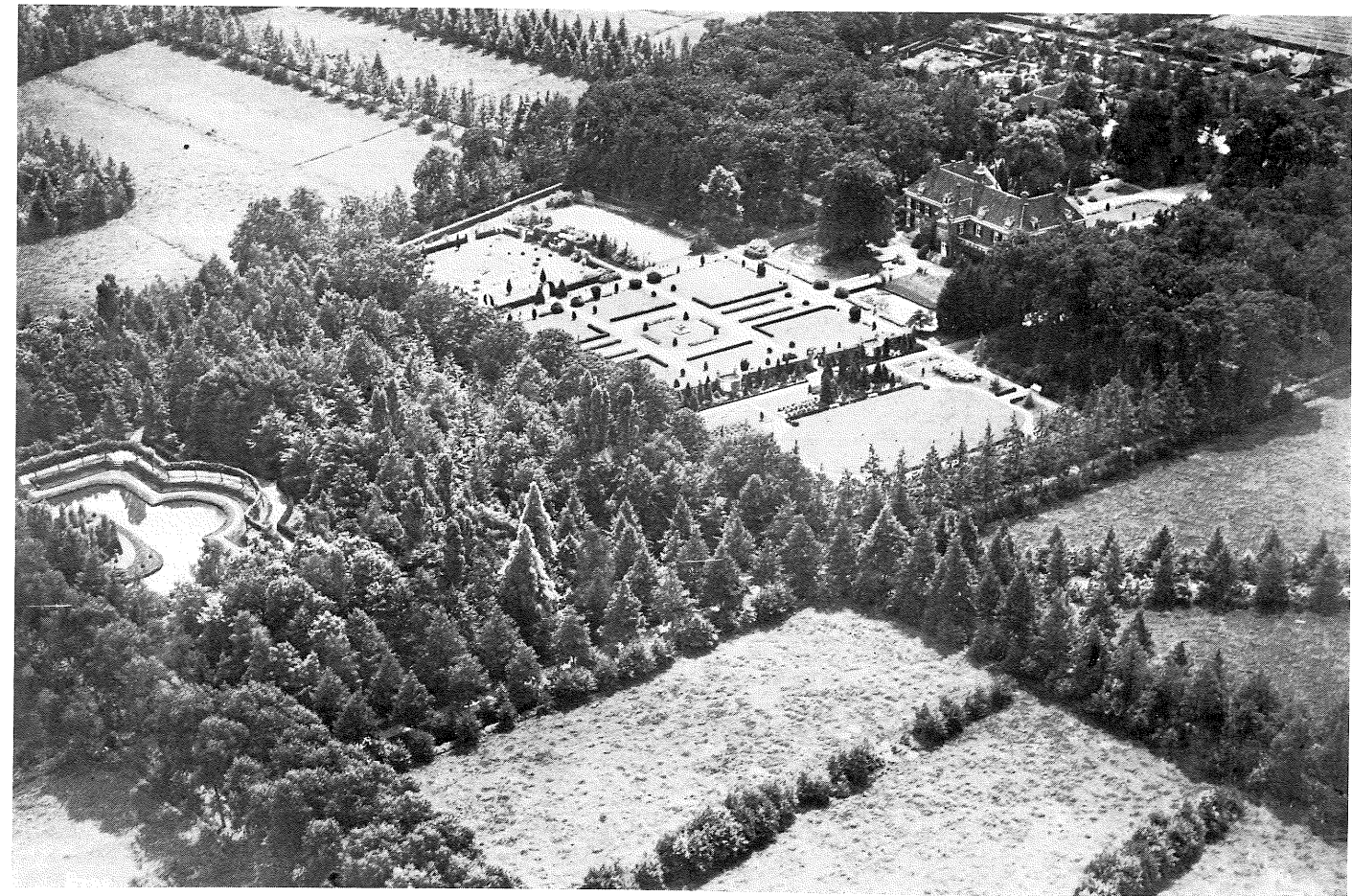
werkte voornamelijk in het noorden van het land, o.a. de tuin van het Sanatorium Denneoord is één van zijn scheppingen, te Zuid-Laren.

L. A. Springer

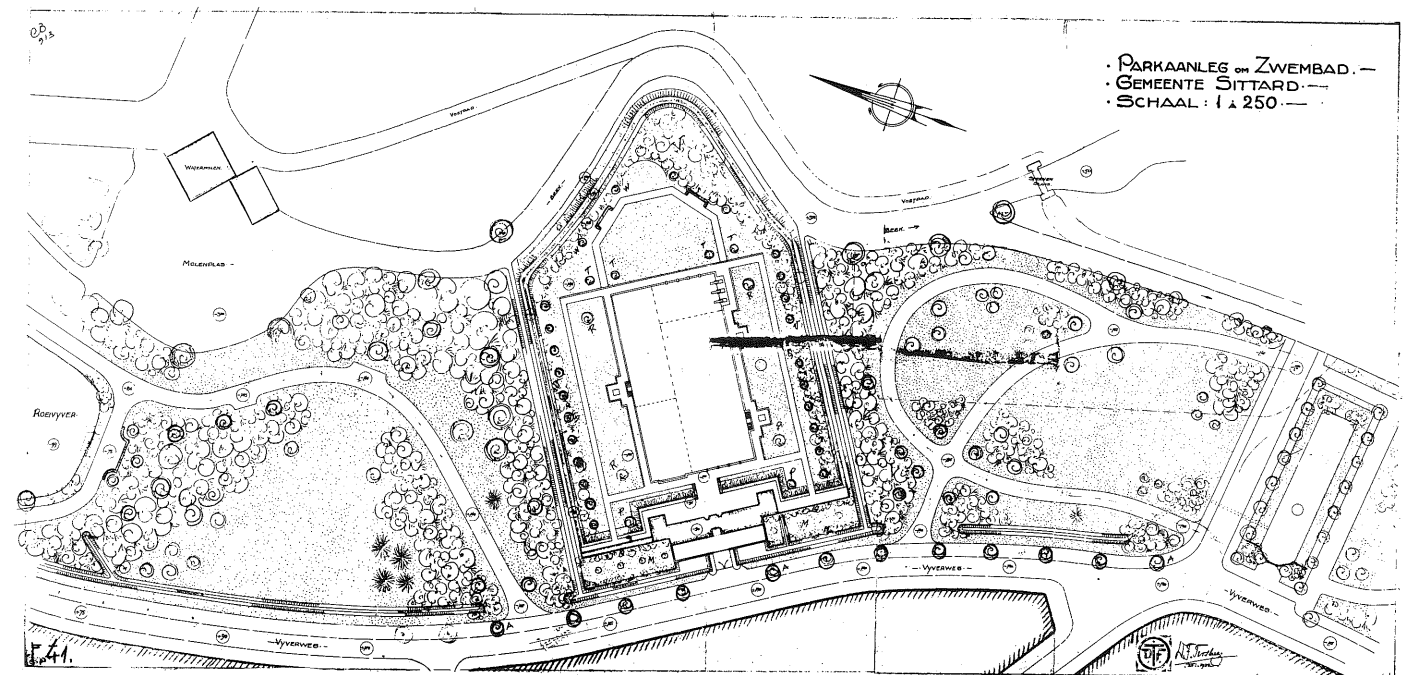
over hem is zeer veel bekend. Hij schonk zijn collectie ontwerpen aan de Centrale Bibliotheek van de Landbouwhogeschool.

H. A. C. Poortman

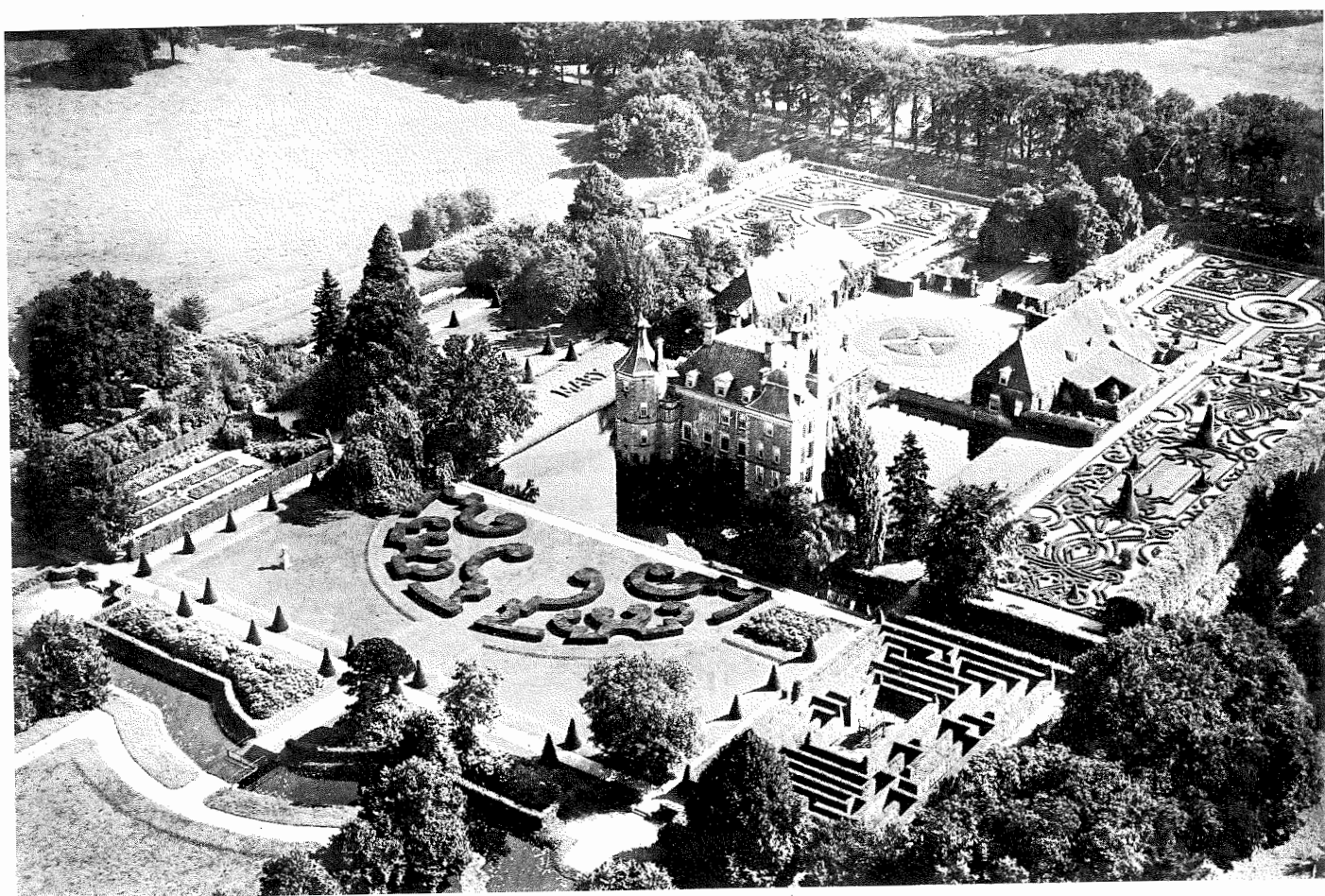
is de uitvoerder van de ontwerpen van E. André in Nederland zoals de

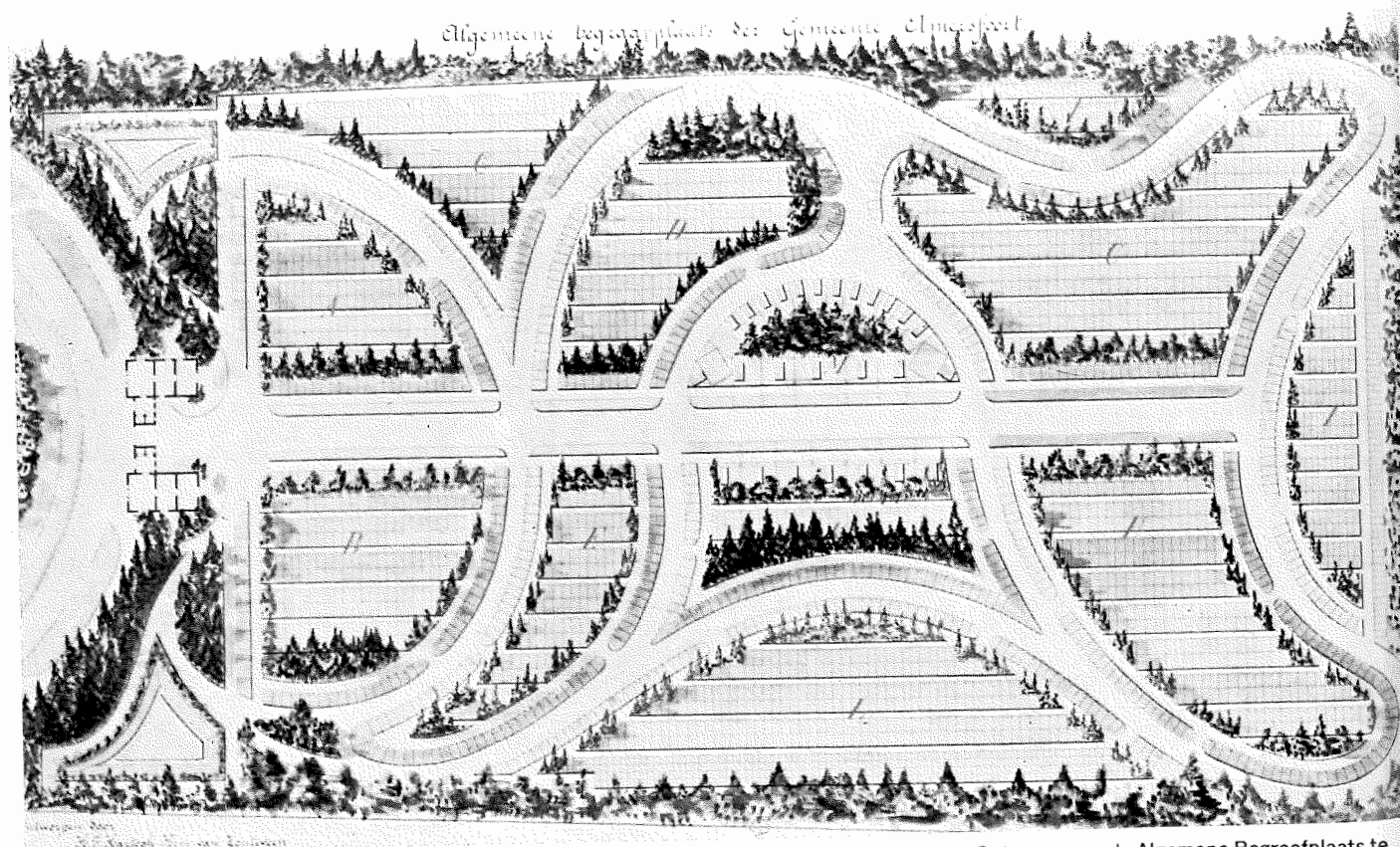
3 * Tuinaanleg bij kasteel Eckart te Nuenen door D. F. Tersteeg

4 Parkaanleg rondom zwembad te Sittard door D. F. Tersteeg, 1932; lichtdruk, John Bergmans-collectie

5 * Tuinaanleg bij kasteel Weldam te Goor door H. A. C. Poortman, vanaf 1886; Ontwerp Eduard André

De met * aangeduide foto's werden getoond op de fototentoonstelling van de B.N.T. in 1941

6 Ontwerp voor de Algemene Begraafplaats te Amersfoort door H. F. Hartogh Heijs van Zouteveen

kasteeltuinen rondom kasteel Weldam te Goor, (afb. 5), kasteel Middachten te De Steeg, en kasteel Twickel te Delden. Eigen ontwerpen maakte hij o.a. voor de kasteeltuin van Huize Amerongen, Huize Doorn, en de Hartekamp te Bennebroek. Verder is hij de ontwerper van het villapark Overbeek te Velp.

H. F. Hartogh Heijs van Zouteveen heeft veel gewerkt in Amersfoort en omgeving (afb. 6). Vanaf 1900 was hij lector in de tuinkunst te Wageningen in welke omgeving hij ook veel werkte. (Cultuurpark te Heelsum, uitbreidingsplan Wageningen in samenwerking met L. A. Springer.) Hij schreef de bekende boeken: „Boomen en heesters in parken en tuinen”, 1908, en: „De siertuin” in 1920.

Jacoba Hingst

was sinds 1907 directrice van de Middelbare Tuinbouwschool voor meisjes, „Huis te Lande”.

W. N. Lindeman schreef veel losse artikelen en ontwierp o.a. de tuin van de Eschhoek te Almelo en de Uitkijk te Arnhem.

H. Roeters van Lennep

werkte voor de firma Tubergen en ontwierp vele villatuinen in Den Haag en Wassenaar o.a. de tuinen The Pines, en Eikenrode.

Mej. J. van Zijdfeld

van haar zijn geen gegevens in de Speciale Collecties van de Centrale Bibliotheek der Landbouwhogeschool gevonden.

Er zijn zeker veel meer gegevens beschikbaar over deze oprichters en eersten der B.N.T. 4) Maar de gegevens liggen zeer verspreid in diverse gemeentelijke en particuliere archieven. Bovendien ligt er veel kennis over deze periode opgeslagen in de hoofden van diverse nog levende tuinarchitecten. Het lijkt mij zeer gewenst dat tijdig wordt begonnen met het verzamelen van archiefstukken en het noteren van deze kennis. Ik hoop dat dit artikel een stimulans is tot het verzamelen van kennis over de tuinarchitectuur in Nederland in de eerste helft van de twintigste eeuw.

4) In 1941 heeft de B.N.T. een fototentoonstelling georganiseerd. Er werden hier foto's getoond van ontwerpen en uitgevoerde werken van 26 B.N.T.-leden. Acht mappen met de originele foto's worden in de Speciale Collecties van de Centrale Bibliotheek van de Landbouwhogeschool bewaard.